

Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület;
Felelős kiadó: dr. Vida Klára ügyvezető titkár, szerkeszti: dr. Arató Antal

1990

VERTEL JÓZSEF

Vertel József bélyegterve

TARTALOM

Vertel József köszöntése (Dr. Soós Imre)
A kisgrafikáról és gyűjtéséről (Dr. Semsey Andor)

SZERVEZETI ÉLET

HÍREK

SZEMLE

KÖNYVESPOLC

VERTEL JÓZSEF KÖSZÖNTÉSE

1992. január 22-én a budapesti Bélyegmúzeumban ünnepélyes keretek között, az érdeklődő közönség nagyszámú részvétele mellett nyílt meg *Vertel József* grafikusművész bélyeggrafikai kiállítása. A tárlatot a művész 70. születésnapja alkalmából rendezték s azon a látogató teljes összképet kapott a mester több mint négy évtizedes grafikai munkásságáról. A bélyegtervek és megvalósult, kész sorozatok, blokkok mellett ugyanis láthatók voltak az évtizedek során készült alkalmi grafikák, ex librisek legszébb darabjai is.

A jeles évforduló a könyvjegyek barátai számára is örövendetes, ünnepi alkalom, hiszen *Vertel József* ex librisei megbecsült darabjai nemcsak a hazai, hanem a külföldi gyűjteményeknek is. A *KISGRAFIKA* jelen cikke a művészt, mint a magyar ex libris ihletett mesterét köszönti s felidézve lapunkkal régóta fennálló kapcsolatát, meglehetősen ritka könyvjegyeire és alkalmi grafikáira kívánja az újabb olvasók figyelmét irányítani.

A művésztől lapunkban az első méltatás 1967. decemberében jelent meg. Az akkor még *Kisgrafikai Értesítő* című folyóiratban *Galambos Ferenc* közölt átfogó méltatást munkásságáról.

Az ezt követő esztendőkből 23 alkotását reprodukáltuk. Ezek közül mintegy tíz a *KISGRAFIKA* „Vertel-számában” került az olvasó elé. Ez az 1986. évi 3. szám volt, amelyben e sorok írója ismertette a művész újabb alkotásait.

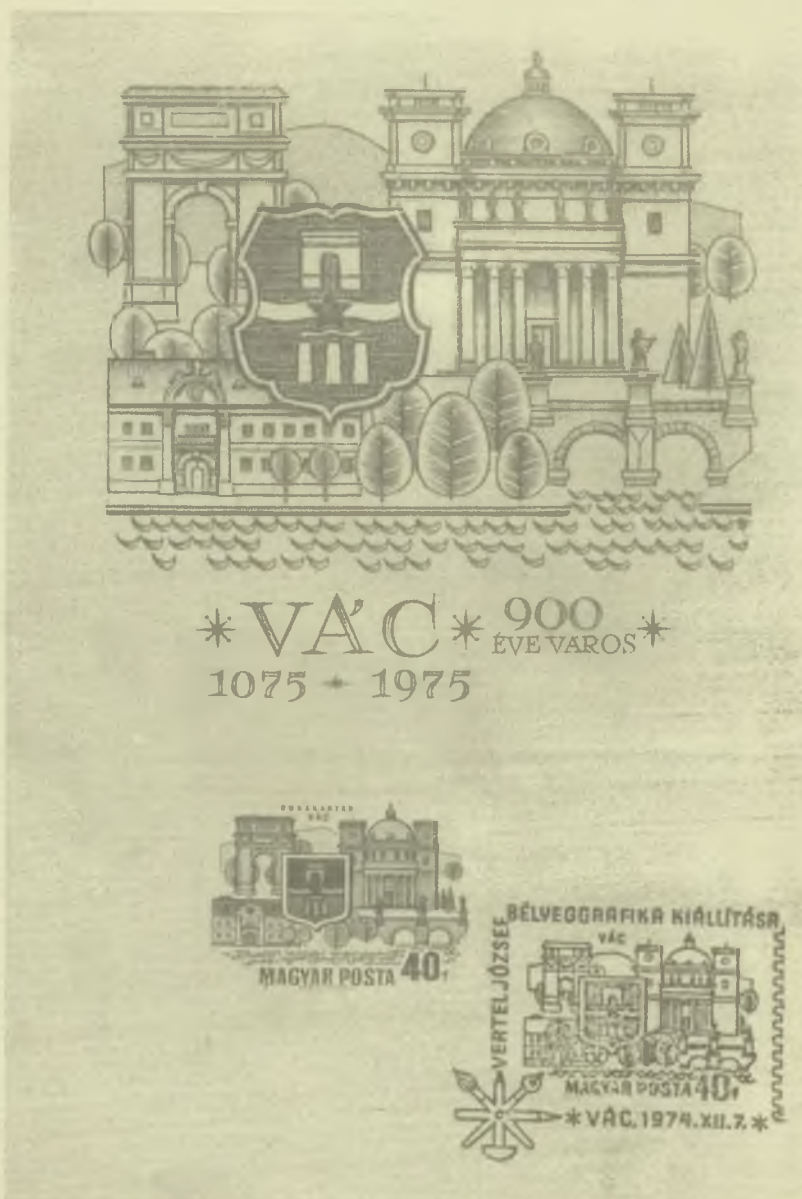
Sajnos, az azóta eltelt 5 esztendő alatt *Vertel József*től egyetlen grafikát sem közöltünk lapunk hasábjain. Hibánkat elismerve cikkünk ezt a hiányt is pótolni kívánja, amikor a művész eddig nálunk még nem reprodukált kisgrafikai alkotásaiból néhányat bemutat. A művekhez előhangként szólnunk kell a művész máig terjedő életútjáról is.

Vertel József 1922. január 2-án született Dömösön, a visegrádi Dunakanyar varázslatos fekvésű községében.

A középiskola elvégzése után 1942 és 1944 között az Iparrajziskola növendéke volt, majd elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát. Az ott szerzett rajztanári oklevéllel egy ideig pedagógusként dolgozott. Még tanárként vett részt a Lánchíd újjáépítése alkalmából 1949-ben kiírt országos bélyegpályázaton. Pályaművével az első díjat nyerte el és az ő terve került kivitelezésre az azóta a magyar bélyegek klasszikusai közé számított bélyegsorozaton. Ez a siker egy életre meghatározta pályáját. 1950-től 1970-ig az Állami Pénzjegynyomda tervezője volt. Ezt követően napjainkig független bélyeggrafikusként alkot.

Munkásságát olyan művek fémjelezték, mint

a Dunakanyar városait, Budapest panorámáját, hídjait, a budavári gótikus szobrokat bemutató sorozatait. Nemzetközi jelentőségű eseményt örökítettek meg az Európai Együttműködési Konferencia, az In-

terparlamentáris Unió tanácskozásaira, valamint az Európai Kulturális Fórumra megjelent blokkjai. A modern magyar művészet értékeit hozza a gyűjtő otthonába a vatikáni magyar kápolna felszentelésére készült, nagyigényű sorozata. Bélyegei – a gyűjtők szavazatai alapján – többször nyerték el „Az év legszebb bélyege” kitüntető címet és díjat. Legutóbb 1990-ben a Magyar Köztársaság címerét ábrázoló blokkjéért részesült ebben a méltán megérdemelt kitüntetésben.

Az általa tervezett és megvalósult magyar postabélyegek száma: 427. Így elmondhatjuk, hogy ő a legismertebb magyar művész, hiszen nevével nemcsak minden magyar állampolgár találkozik nap, mint nap, hanem alkotásai külföldön is sok elismerést szereznek művészetének és a magyar kultúrának. Az 1955. évi *Népstadion* című sorozatának egyik bélyege, mint az úszósport legszebb ábrázolása, Olaszországban elnyerte a rangos Bonacossa-díjat. Ez alkalommal az Olasz Olimpiai Bizottság a művészt még egy különdíjjal is megtisztelte. Ugyanez – a sportolókat ábrázoló sorozata – a világ sportbélyegei között több más elismerést, díjat is kiérdemelt. Egy további bélyegét itthon az Ezüstgerely-díjjal jutalmazták. Az Egyesült Nemzetek számára három alkalommal készített bélyeg: a megbízást a pályázók népes nemzetközi mezőnyében megszerzett első díjjal nyerte el.

A bélyegtervekkel azonos művészi színvonalat, magas ízlésbeli igényességet, teremtő fantáziát és bravúros metszőkultúrát képviselnek szabad grafikai lapjai és ex librisei. Ezek témája olykor megegyezik a bélyegekével, de ezeken már nem kötik az alkotót azok formai kívánalmai. Alkalmi grafikáinak készítésekor előszeretettel metszi rézbe a magyar tájat, a műemlékek világát. Lapjain gyakran megjelenik a Dunakanyar, Dömös és Visegrád panorámája. Gyakran ad hangot grafikáin a magyar történelem nagy alakjai iránti tiszteletének. A „legnagyobb magyar” emlékére készült lapjainak művészi, erkölcsi, hazafiúi értékeit a közelmúltban a Széchenyi Társaság kitüntető oklevéllel ismerte el.

A szülőföld szeretete nemcsak grafikáin nyilvánul meg, hanem az általa önként vállalt közéleti szereplésben is. Dömös Barátainak Köre elnökeként nagy

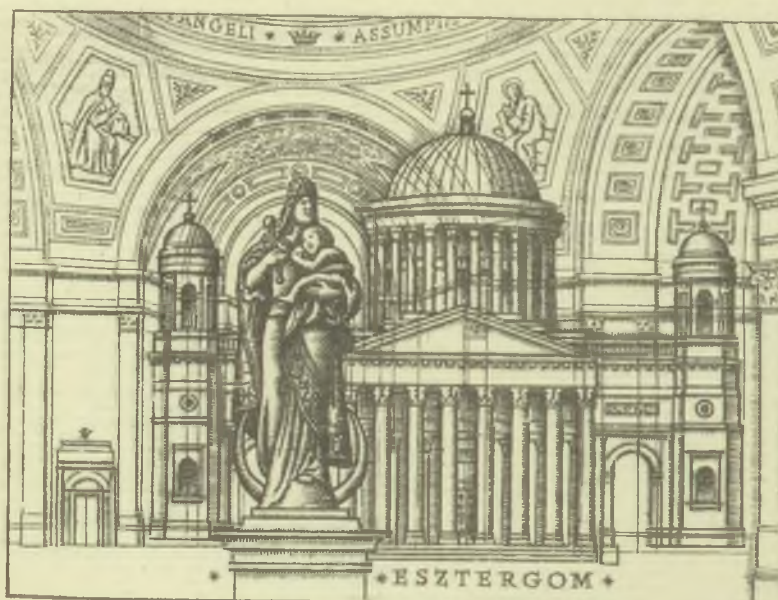

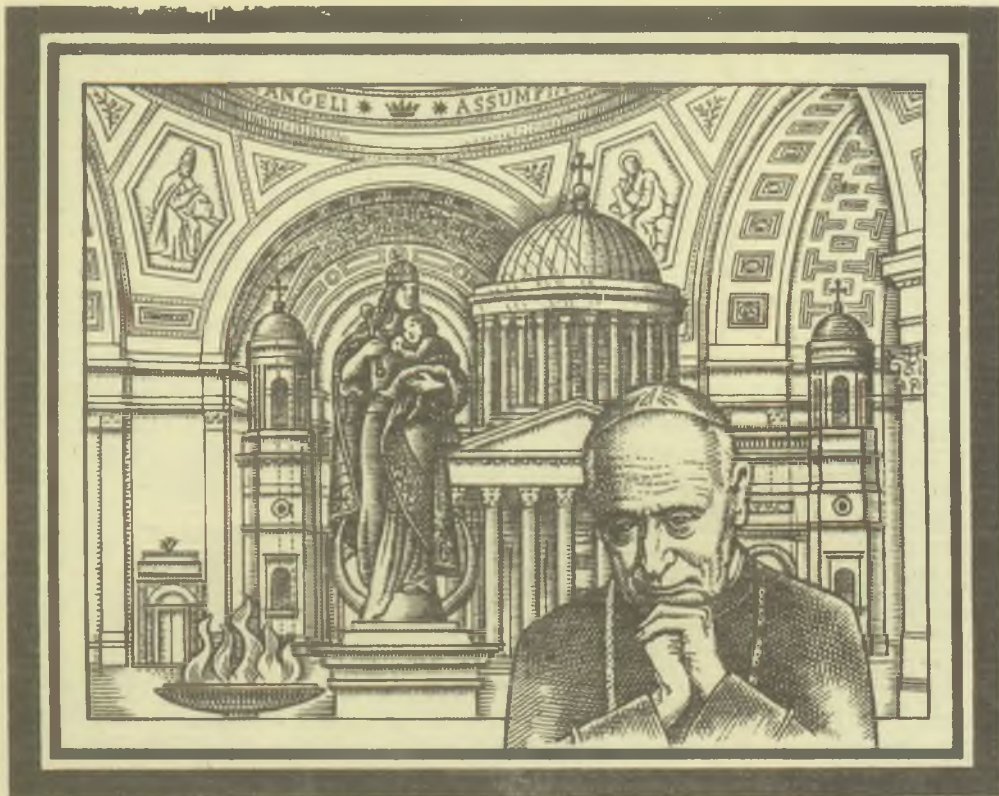
része van a község kulturális fejlődésében, a Dömösi Galéria 1976-ban történt megalapításában. Az ott folyó képzőművészeti ismeretterjesztő munkában azóta is tevékeny részt vállal. Ennek egyik kézzelfogható eredménye volt az a kiadvány, mely *Szobrászok, festők, grafikusok Dömösön* címmel 1987-ben látott napvilágot. A füzet ugyan a helyi tanács kiadásában jelent meg, azonban annak elgondolása, tartalmi összeállítása, szerkesztése és megjelenítése *Vertel József* érdeme.

A művész első alkalmi grafikáját 1950-ben készítette. A *KISGRAFIKA* korábbi cikkében már mintegy 70 ilyen alkotásról történik említés. Ez a szám azóta jelentősen megnőtt, amint azt a közönség a Bélyegmúzeum kiállításán is megállapíthatta. Ezért a gyűjtők számára nagyon hasznos lenne a művész kisgrafikai alkotásjegyzékének összeállítása. (Közlésére lapunk szívesen biztosít nyilvánosságot.)

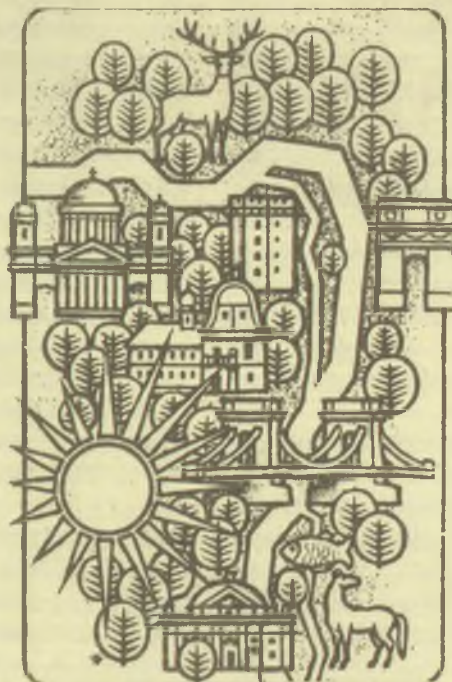
Vertel József bélyeggrafikáit korábban 1981 Tatabányán, majd – a 60. születésnapja alkalmából – 1982-ben Dömösön láthatta a közönség. 1985-ben Vác és Tata városban rendezték meg önálló kiállítását. Ezenkívül kiállítása volt Balassagyarmaton, Tokajban, Pécsen, Nagymaroson, Esztergomban. Külföldön kiállítását Ausztriában és két ízben Finnországban rendezték meg. Mostani tárlatát több hónapon át láthatják majd a magyar gyűjtők és az ide látogató külföldiek. Mivel valamennyi kiállításán a bélyegek mellett az ex librisek és alkalmi grafikák is jelen vannak, világszerte megbecsült művészete a kisgrafika ügyét is szolgálja. Ezért a bélyeggyűjtők ezreihez csatlakozva hasonló megbecsüléssel köszönti őt 70. születésnapja alkalmából a kisgrafika-barátok kevésbé népes tábora is.

Dr. Soós Imre

✦ **MINDSZENTY JÓZSEF** ✦
 BÍBOROS, HERCEGPRÍMÁS, ESZTERGOMI ÉRSEK
 HAMVAI HAZAHOZATALÁNAK EMLÉKÉRE
 ESZTERGOM, 1991. MÁJUS 4.

KÖZÉP-DUNAVIDÉKI
 INTÉZŐ BIZOTTSÁG

MŰHELY

NÉHÁNY MONDAT DR. SEMSEY ANDOR ÍRÁSÁHOZ

Az elmúlt esztendőben volt öt éve, hogy váratlanul elhunyt dr. Semsey Andor, lapunk egykori szerkesztője, a magyar és nemzetközi exlibris-élet ismert személyisége. Az általa szerkesztett kiadványok, katalógusok, mappák, valamint a hazai és külföldi folyóiratokban megjelent cikkeinek, tanulmányainak a bibliográfiája azóta már – dr. Lenkey István összeállításában – megjelent. A hagyatékában őrzött, nem publikált kéziratából a Kisgrafika is többet leközölt. A kisgrafika gyűjtéséről szóló, közhasznú írása is most jelenik meg először. Eredeti célját tekintve afféle népszerű tájékoz-

atóként – amit a kisgrafikai kiállításokon, rendezvényeken szórólapként lehet terjeszteni – szeretne volna megjelentetni. Ugy vélem azonban, hogy a sokak által bizonyára ismert tényeket, tudnivalókat tartalmazó szöveg jó és kedvcsináló eligazítást nyújt a kezdő gyűjtőknek, újabb olvasóinknak. Ugyanakkor (akár fénymásolatban is) kitűnően felhasználható az eredeti célját tekintve is. Folytatva azt a nemes ismeretterjesztő tevékenységet, ami elválaszthatatlan volt dr. Semsey Andor munkásságától

A szerk.

A KISGRAFIKÁRÓL ÉS GYŰJTÉSÉRŐL

Művészeti alkotásokat otthonunkba hozni minden idők kiművelt emberfőinek vágya volt. Ez a vágy vezette a Medicieket, Esterházyakat, de ebből táplálkoznak napjaink kisgrafikagyűjtői is. Írásunk célja, hogy tisztázzon néhány alapfogalmat és talán az is, hogy kedvet csináljon egy sok örömet nyújtó, napjainkat szebbé tevő s anyagilag mindenki számára elérhető tevékenységhez.

*

A grafika valamilyen sokszorosítási eljárással készített, rendszerint papírra nyomott műalkotás. Ha a sokszorosításra szolgáló nyomóformát (erre még később visszatérünk) maga a művész készíti, eredeti grafikáról beszélünk, ám tudni illik, hogy nem a nyomóforma a műalkotás, hanem a róla készült nyomat, legyen azok száma száz vagy ezer. Ebben van a grafika hallatlanul nagy szociális jelentősége: kiváló művészek eredeti művéhez sok-sok ember hozzájuthat.

*

A kisgrafika a klasszikus meghatározás szerint az ex libriseket és az alkalmi grafikákat (üdvözlő lapok, értesítések, emléklapok) foglalja magába. A kis méret csak egy külső jellemzője, fontosabb a személyhez kötöttség. Ez a személy a könyv tulajdonosa, az újévi jókívánságok küldője stb. Sokan nem sorolják a kisgrafika közé a könyvillusztrációt, a művészek egyéb kis méretű alkotásait, legyenek azok „ujjgyakorlatok” vagy kis méretű képgrafikák (helytelen, de gyakran használt szóval „szabad grafikák”). A határok elmosódtak, nem lehet merev kategóriákat felállítani, minden gyűjtő előbb-utóbb megalkotja a saját gyűjtési szempontjait magába foglaló házi „irányelveit”.

*

Az *Ex libris*, magyarul könyvjegy (de írták már könyvcímernek is) a könyv tulajdonosát megjelölő, gyakran művészi kivitelű kis méretű grafika, amelyet rendszerint a könyv táblájának belső oldalára ragasz-

tanak. Elődjeinek tekinthetők a könyvek tulajdonosát bármilyen formában megjelölő eljárások (kézíratos kódexekbe festett címerek; a könyv táblájára nyomott szövegek, címerek; kézzel beírt jelölések), de mai értelemben ex librisokról csak a könyvnyomtatás feltalálása utáni időkben beszélhetünk. Egyik első és mindmáig legnagyobb művelője Dürer volt.

*

Az *ex libris* gyűjtésnek tekintélyes múltja van, hiszen a szép grafikákat már évszázadok óta gyűjtötték, így Széchényi Ferenc is, kinek a könyvek mellett tekintélyes grafikai gyűjteményébe számos ex libris is bekerült. A múlt század végén már ex libris- gyűjtő egyesületek is alakultak, kiállításokat is rendeztek. Az első hazai ex libris kiállítás 1903-ban volt. A gyűjtőket a műgyűjtők Szent György Céh elnevezésű szervezete fogadta be. A két világháború között két egyesülete is volt hazánknak: a debreceni Ajtósi Dürer Céh és a budapesti M. E. G. E. (Magyar Ex libris és Grafikagyűjtők Egyesülete). Jelenleg egyesületünk fogja össze a mintegy 250 hazai gyűjtőt és műbarátot. Egyesületünk tagja a nemzetközi F. I. S. A. E. szervezetnek, amely két évenként megtartott kongresszusain alkalmat ad a különböző országok gyűjtőinek és művészeinek találkozására. Budapesten 1970-ben volt nemzetközi kongresszus, amelyet a külföldi szaklapok is az egyik leg sikeresebb kongresszusként könyveltek el.

*

Kisgrafikagyűjtemény létrejöhet ajándék, vétel vagy csere útján. Mindenképpen a cserét kell előnyben részesíteni, ez nemcsak gyűjteményünk gyarapodására, hanem igen gyakran szinte baráti kapcsolatokra is vezethet. A gyűjtőtevékenység megindulásához kell egy bizonyos csereanyag, amellyel levélben vagy személyesen felkereshetjük reménybeli partnereinket. Célszerű gyakorlottabb gyűjtők gyűjteményét tanulmányozni és kiválasztani a nekünk tetsző technikájú,

Bosnyák Mihály rajza, P1

László Anna rézkarca, C3

Bálint Ferenc rézkarca, C3, C5

stílusú művészeket, akiknél nevünkre szóló ex librist rendelünk. Közöljük elképzeléseinket, de ne kössük meg túlságosan a művész kezét. A nyomtatás lehetőségeiről a művészek tájékoztatnak. Nyomdák nem szívesen készítenek 500 db-nál kisebb mennyiséget, pedig 200–300 lap elég egy széles körű cseréhez is. Mélynyomású eljárásoknál általában nem nyomnak 50–100-nál többet. Mindenképpen szignáltassuk a nyomtatásokat a művészekkel: az antikváriumi katalógusok tanúsága szerint a szignált lap értéke legalább másfélszerese azoknak, mint amelyek nincsenek aláírva. Régebben az egyesületek cserejegyzékeket is hoztak forgalomba, ezek nem voltak mindig megbízhatóak és nem tudtak lépést tartani a változásokkal. Nagyobb gyűjtők egyéni cserelistákat készíttetnek az általuk cserélt anyagról. A postai tarifák emelkedése miatt senki sem örül az 1–2 lapos csereküldeményeknek, van gyűjtő, aki kiköti, hogy a csereküldemény legalább 10 lapot tartalmazzon. A csereküldeményre két héten belül kell válaszolni. Ha nem tudunk azonos művészi színvonalú anyagot küldeni, a többletet küldjük vissza. A bélyeggyűjtők cseréjét megkönnyítik a katalógusok árjegyzékei, ilyen segédletre a kisgrafikagyűjtő kevésbé számíthat, elsősorban a saját esztétikai értékelésére kell hagyatkoznia. Itt mindig szigorú mértékkel kell mérni, mert nemcsak magunkat, hanem a hazai gyűjtőtársakat is rossz hírbe hozhatjuk, ha szép grafikákra silány anyaggal válaszolunk. Hogy mi a művészi, mi a selejtes, mi az értékes, mi az értéktelen, ezt minden gyűjtőnek magának kell

meghatározni. Gyakorlottabb gyűjtők szívesen adnak jó tanácsokat, közvetítik a kapcsolatot a jó cseretársakkal.

*

A gyűjtemények rendezése mindig a gyűjtő egyéni szempontjai szerint történik. A legáltalánosabb módszer a következő: Minden grafika külön A/5-ös méretű vastagabb papíroslapra kerül, de sohasem részben vagy egészben felragasztva, hanem a felső szélével egy ragasztó nyelvvvel felerősítve. A bélyegragasztónak gyenge a tartása, a cellux használatától pedig mindenki óvakodjon: előbb-utóbb leválik, és eltávolíthatatlan, zsírfoltoszerű nyomot hagy a grafikákon. Jól bevált a közönséges barna ragasztószalag. A grafikákat országok szerint rendezzük, azon belül művészek szerint. Egy művész alkotásait rendezhetjük a tulajdonosok betűrendjében vagy a művész alkotásjegyzékének sorszámai szerint. A lényeges az, hogy tájékozódni tudjunk és mindig megtaláljuk azt, amit keresünk. A gyűjtemények legegyszerűbb rendezésmódja a borítékolás, de így nem nagyon tud egy gyűjtemény zavartalan műélvezetet biztosítani. Van olyan gyűjtemény is, amelyik így egy-egy nagyobb tablón (esetleg ablakos formában) több kisgrafikát fog össze, de lehet a grafikákat albumban is rendezni. Mindenkinek magának kell a számára legmegfelelőbb formát kialakítania.

*

A tematikus gyűjtemények mindig nagy közkedveltségnek örvendtek. (Szőlős-boros témánál vezet a Ma-

gyar Mezőgazdasági Múzeum Lippóczy-féle gyűjteménye, négyezret meghaladó anyagával.) Lehet gyűjteni hajós, színházi, zenei stb. témájú kisgrafikákat, de a témák kedvéért ne áldozzuk fel a művészi szempontokat. Természetesen az esztétikai szempontok mellett művelődéstörténeti szempontok is vannak: pl. egy híres ember ex librise sokszor értékesebb lehet számunkra, mint egy művészileg összehasonlíthatatlanul színvonalasabb alkotás. Az „aprógyűjtés” értékét mindenesetre nem az egyes darabok kereskedelmi értékének az összege határozza meg, hanem az összeállítás mikéntje.

*

A technikáról sok szó esett már. Három alapvető eljárás van, a magasnyomás, a mélynyomás és a síknyomás. Mindhárom lehet gépi (klisé, offsztet stb.) és eredeti grafika, az utóbbiaknál a művész sajátkezűleg állítja elő a nyomóformát. A magasnyomásnál a fadúcból vagy linólemezéből vésővel, késsel kiemeljük a fehér

ren maradó részeket, a szintben maradó részeket festékezzük és prüssel vagy kézzel (átdörzsöléssel) nyomtatjuk. A fametszet kétféle lehet: száldúc, ha a fat

a rostokra merőlegesen vágjuk fel, és lapdúc, ha a rostok irányában. A mélynyomásnál a fémlemezbe (réz, acél, horgany) mechanikai úton (véső, karcolótű) vagy maratással készítünk vajatokat, ahová a festéket bedörzsöljük, majd a lemezt egy hengerpár között áttersztve nyomjuk a megnedvesített papírosra. (Rézkarc, rézmetszet, akvatinta, hidegtű stb.) A síknyomás őse a kőrajz, a grafikai technikák legfiatalabbja.

Szokásos egy bizonyos rangsort felállítani a grafikai technikáknál: legkevésbé értékes a nyomdai klisé, legértékesebb a rézmetszet. Ezt ilyen merev formában nem lehet elfogadni, mindig a gyűjtő egyéni szempontjai a döntőek.

Fery Antal fametszete, X2

Dr. Semsey Andor

SZERVEZETI ÉLET

A PÉCSI GYŰJTŐK EGYESÜLETÉRŐL

Amint a Kalligráfia (és lapunk is) hírt adott róla, az elmúlt évben a pécsi kisgrafikabarátok klubja önálló egyesületté alakult. Az egyesület elnöke és művészeti vezetője Soltra Elemér, ügyvezető titkára Kovács József. Noha még nem sok idő telt el az egyesületi bejegyzés óta, máris fontos eseményekről, tervekről értesülhettünk Kovács József titkárral történő beszélgetés során.

A változások természetesen nem a korábban az egyik helyi művelődési házban tevékenykedő, s az intézmény által is támogatott közösség (klub) alapvető céljait illetik. Ezek: a kisgrafika, az exlibris-művészet széles körű megismertetése, gyűjtők és alkotók összefogása, kiállítások rendezése, kapcsolattartás a hazai és külföldi szervezetekkel, gyűjtőkkel – mint azt a szervezeti szabályzatból is kiderül – változatlanok. Ami a változást jelenti az az egyesületi életből adódó

önálló, szabadabb cselekvési lehetőség, no és persze az önálló gazdálkodás. Ez utóbbi – a feladatokat tekintve – nem csekély tennivalót ró az egyesületre, hiszen a tagdíjakból aligha valósíthatók meg ezek a szép elképzelések zökkenőmentesen. (Különösen akkor, ha a tagság zöme – mint örömmel tapasztaltuk – nemcsak a helyi, hanem a „központi” egyesületnek is befizeti az egyéni tagsági díjat.)

Szerencsére éppen az egyesületté való szerveződés tette lehetővé, hogy pályázhassanak a Pécs város önkormányzata által létrehozott Szabadművelődési Alap támogatására. Az Alap célja ugyanis a város által fenntartott közművelődési intézmények keretein kívül működő polgári kezdeményezések, társadalmi szervezetek, művészeti és művelődési mozgalmak segítése. Ebben pedig pontosan beleillik az egyesület tevékenysége, ezért pályázatuk sikeres volt, a Szabadművelő-

dési Alapból – kiállítások szervezésére, a Kalligráfia megjelenítésére, postaköltségekre, a pozsonyi találkozón való részvétel költségeire stb. – 25 000 Ft támogatást kaptak. Az elmúlt évi maradvánnyal együtt így összesen 35 000 Ft szerepel jelenleg az egyesület csekkszámláján. Mindez feltehetően elégséges lesz a pécsi Lenau-házban tervezett nemzetközi kisgrafikai bemutatók színvonalas megvalósításához, s ahhoz, hogy időszaki tájékoztatójukat, a Kalligráfiát – elnevezéséhez méltóan – nyomtatott formában jelentessék meg.

Tellmann József linómetszete, X3

Az egyesület természetesen számít egyéb támogatásokra is, Kovács József és társai folyamatosan keresik azokat a cégeket, intézményeket, amelyek szponzorálnák a kisgrafika ügyét. Dr. Lehmann Antal választmányi tag közreműködésével így sikerült megnyerni a Dél-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság jelentős anyagi és erkölcsi támogatását egy nagyszabású kiállítás terveihez. A tárlat a védett természeti növényeket, kőzeteket mutatná be a kisgrafikákon. Az ilyen lapok készítésére szóló felhívást már meg is küldték a művészeknek, gyűjtőknek.

Reméljük a kiállítás sikeres lesz és az új egyesület – tiszteletre méltó hagyományait követve – számos meglepetéssel szolgál még a kisgrafika barátainak.

Arató Antal

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Körünk, hazánk természeti értékeinek népszerűsítése érdekében a DÉL-DUNÁNTÚLI TERMÉSZETVÉDELMI IGAZGATÓSÁG sponzorálásával 1992 második felében kiállítást kíván rendezni védett természeti értékeink szélesebb körű megismertetésére.

A kiállításra pályázni lehet olyan ex librisekkel, alkalmi, szabad grafikai lapokkal, melyek hazánk valamely védett növényét, állatát és geológiai képződményét (sziklák, barlangok, források) bemutatva utal a védett természeti értékeink megóvására.

Felkérjük a művészeket, tagtársainkat és barátainkat, hogy törekvéseinket támogassák. Szándékukat 7622. Pécs, Móricz Zsigmond tér 3. címen, telefonon: 72/20-497 mielőbb, de legkésőbb március 20-ig jelezni szíveskedjenek.

A jelentkezést követően kérjük azt is közölni, milyen témájú és technikájú grafikával kívánnak a pályázaton részt venni.

A jelentkezéskor a részletes pályázati feltételeket és a pályadíjak mértékét szíves tájékoztatásra megküldjük.

A természetvédelmi értékeink megismeréséhez ajánlott irodalom: *Vörös könyv* és Csapody István *Védett növényeink* című (Gondolat Kiadó Bp. 1982.) kiadványok.

Dél-dunántúli
Természetvédelmi
Igazgatóság

Dr. Lehmann Antal
igazgató

Kisgrafika Barátok
Egyesülete

Kovács József
titkár

HÍREK

Örömmel tudósítunk arról, hogy *Szökőcs Béla* gyűjtőársunk továbbra is rendszeresen szervez kisgrafikai, grafikai bemutatókat Mohácson. Az elmúlt esztendőben a helyi IBUSZ reprezentatív helyiségeiben rendezett egy-egy kiállítást, de a környékbeli művelődési házakban is népszerűsítette az ex librist néhány alkalmi bemutatón. E tárlatok olyan kedvező visszhangot nyertek, hogy a helybeliek egy alapítvány létrehozását tervezik abból a célból, hogy további, rendszeres kiállítások bemutatására kerülhessen sor.

*

Megérkezett Sapporóból az ott rendezendő 24. Nemzetközi Exlibris Kongresszus háromnyelvű, részletes programja. A japán rendezőség ebben percnyi pontossággal meghatározza az augusztus 31-én kezdődő, 4 napos eseménysorozat minden mozzanatát. A

cserére 3 napon, összesen 22 órán át biztosítanak lehetőséget.

*

A németországi Kronach város könyvtára *Goethe és Schiller az ex librisen* címmel 1993-ban kiállítást rendez, melyhez katalógus is készül. Az intézmény vezetője körlevélben kérte fel az alkotókat és gyűjtőket, hogy ilyen tárgyú ex libriseiket 1992. október 1- jéig juttassák el az alábbi címre:

Kreis- und Autobibliothek, D-8640 Kronach, Am Schulzentrum 1.

*

Az ex libriseiről is ismert *Xántus Géza Nemcsics Árpáddal* együtt mutatta be grafikáit a Talentum Galériában. A tárlatot dr. Kerny Terézia művészettörténész nyitotta meg január 9-én.

SZEMLE

A belga GRAPHIA múlt évben megjelent 112. száma több magyar vonatkozású cikket tartalmaz, melyekről az alábbiakban adunk tájékoztatást.

Új nevek napjaink exlibris-művészetében címmel írt cikkében *Luc van den Briele* néhány európai és ázsiai művészt mutat be, akiket eddig nem ismert a gyűjtők nagy többsége. Így nem szerepelt eddig a lapban a 44 éves *Molnár István* neve, bár több holland gyűjtő számára készített már rézkarc technikájú lapot. A cikkíró a magyar művészről elmondja, hogy jönevű könyvillusztrátor, akinek grafikáin gyakran jelenik meg a színház világa. A cikkben említett másik magyar művész a Romániában élő ismert grafikusművész, *Deák Ferenc*.

Ugyancsak az előbbi szerző írt külön cikket *Ífj. Feszt László* művészetéről. Elmondja, hogy a név ismerősen cseng az idősebb gyűjtők számára, mert a hetvenes években Romániából ezzel a névvel szignálva, mives technikával megalkotott igazgyöngyök érkeztek hozzájuk, melyek magasan kiemelkedtek az ugyancsak onnan érkező, slampos, amatőr színvonalú, magasnyomással készült kisgrafikák közül. A nyolcvanas évek közepén azután megismerte a világ a fiatalabb *Feszt László* művészetét is, akinek művei – a pályakezdés lapjai után – édesapja stílusától eltérő hangon szólaltak meg. A cikk elmondja a művészről, hogy 1957-ben született Romániának erdélyi, magyarlakta részén. Művészeti tanulmányait Kolozsváron végezte, melynek befejeztével ugyanott színpad-

kép- és jelmeztervezéssel foglalkozott. Az 1990 óta Magyarországon, Szombathelyen élő művész alkotásaiból 9-et közöl a lap a cikk kíséretében. (Megjegyezzük, hogy *Ífj. Feszt László*nak még egy alkotását is közli ez a szám abban a cikkében, mely flamand színesek újabb ex libriseiről szól.)

A spanyolországi Montserrat bencés kolostorában élő pap-művész, *Oriol M. Divi* alkotásjegyzékének második részét közli a lap. A korábban közölt 200 alkotás után a mostani jegyzék a 201-tól a 300-as sorszámgig terjedő lapokat sorolja fel: ezek az 1982–1989 közötti években készültek és túlnyomó részük fametszet. A lapok tulajdonosai között több magyar gyűjtő szerepel.

A GRAPHIA 112. számával együtt küldték meg az előfizetőknek a lap VIII. kötetének tartalomjegyzékét, mely az 1988-tól 1991-ig megjelent évi 3, összesen 12 szám adatait tartalmazza. A jegyzék áttekintést ad a fenti időszakban közölt illusztrációkról is, az alkotók nevének felsorolásával. Ezek között több magyar művész található, így bizonyára olvasóinkat is érdekli, hogy közülük kik és hány alkotással szerepelnek a tekintélyes belga szaklapban. Íme a névsor és a közölt grafikák száma:

Bordás: 3, Deák: 1, Diskay: 1, Drahos: 5, Fery: 4, Ífj. Feszt: 12, Hervai: 3, Jorga: 1, Kékesi: 1, Molnár István: 1, Müller: 1, Nagy Árpád: 2, Nagy László Lázár: 2, Rákóczy: 2, Ritz: 1, Szúr-Szabó: 1, Torró: 1, Várkonyi: 2, Vén: 2, Vertel: 1, Vincze: 1.

*

A L'EX LIBRIS FRANÇAIS 180. száma arról ad hírt, hogy a lap szerkesztőbizottságának tagja, G. Meyer-Noirel asszony magas kitüntetésben részesült. 1991-ben ő kapta meg a Német Exlibris-Egyesület „Von Zur Westen” érmét. A XX. század elejének neves német gyűjtőjéről, az első exlibris-újság alapítójáról elnevezett éremmel ez alkalommal már negyedszer jutalmaztak olyan kiváló személyiséget, aki az ex libris ügyében kimagasló tevékenységet fejt ki. A Nancy városban élő Meyer- Noirel asszony – akit a budapesti kongresszus óta személyes ismeretség fűz több honi gyűjtőhöz – a lapszerkesztés és könyvtárosi munka mellett az ex libris történetének nemzetközi híró kutatója is.

*

A svéd gyűjtők EXLIBRISCIRKULÄRET című, negyedéves tájékoztató füzetének múlt évi 4. száma ismerteti az *Európa az exlibris- művészetben* című kiadványt. A könyv a dániai Frederikshavn város Kunstmuseum-ának kiadásában jelent meg és 170 olyan kisgrafikát mutat be, melyek a görög mondák föníciai királylányát, Európát ábrázolják, akit Zeusz bika képében rabolt el és vitt Kréta szigetére. Az ismertetésből azt is megtudja az olvasó, hogy a könyv tulajdonképpen katalógusa is annak a kiállításnak, melyet Németországban rendeztek az európaiság gondolata jegyében, az egyesült Európa szellemi előkészítéseként. A svéd lap cikkét két illusztráció kíséri: közülük az egyik *Vén Zoltán* rézmetszete, mely *Willy Feliens* részére készült

*

A MŰVÉSZET ÉS BARÁTAI című folyóirat megindításáról előző számunkban adtunk hírt. Azóta már a lap 3. száma is megjelent: Az 1992. január-február havi számban ismét szót kap a kisgrafika. Ez alkalommal *Fery Antal* egy új ex libriséről olvashatnak a Művészetbarátok Egyesületének tagjai, akik a lapot tagilletményként kapják. Az egyre tartalmasabbá váló kiadvány a Lakitelek Alapítvány támogatásával készül. A szerkesztőbizottság elnöke: *Gergely Mihály*, a felelős kiadó: *Geröly Tibor*, az egyesület főtítkára.

*

A dánok exlibris-folyóirata, a NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 181–182. számában *Állatorvos ex librisek*

címmel terjedelmes írást közöl *Skovenborg* tollából. A gazdag illusztrációs anyag a neves cibakházai gyűjtő, *dr. Kertész Dénes* két ex librisét is tartalmazza. Ezek közül az egyik 1979-re szóló újévi lap, mely *Várkonyi Károly* alkotása és a 957. opus-számot viseli. A másik lap *Gácsi Mihály* fametszete. Ezen Kertész doktor képzeletbeli rendezője látható, az ott várakozó, gyengélkedő paripákkal. Az ajtón a művész a rendelési időt is feltűntette, egy másik tábla pedig az ex libris-gyűjtőnek szól: „Ex libris ügyekben állandó éjjeli ügyelet!”

*

Az osztrák gyűjtők MITTEILUNGEN című folyóirata mindig figyelemmel kíséri lapunkat s annak tartalmáról az európai lapok közül kiemelkedő részletességgel ad tájékoztatást az olvasóknak. Legutóbbi 1991. decemberi számukban a múlt évi 2. és 3. számunk tartalmi ismertetése olvasható. Osztrák barátaink kitűnítő figyelmét mutatja, hogy az osztrák vonatkozású Goldschmidt-cikk mellett a pécsi és mohácsi találkozóról, *Kopasz Márta* és *Karol Izakovic* jubileimáról írt cikkünkről is szót ejtenek.

*

A Jugoszláviáról naponta érkező tragikus hírek, lehangoló televíziós riportok közepette üdítő színfoltot jelentett számunkra Szlovénia exlibris-újságjának, az OBVESTILA 110. számának érkezése. Az októberben kiadott, négy oldalas lapocska ugyanis az ott rendezendő exlibris-kiállítások, előadások változatos programját tartalmazza. Bárcsak ez a békés szellem uralodna el az egész térségben!

*

A holland EXLIBRIS WERELD most megjelent 128. számában két érdekes témájú cikket közöl. Az egyik az újságíró-exlibriseket tekinti át. A bemutatott lapok között olyan kuriózumok is szerepelnek, mint a hágai Nemzetközi Sajtómúzeum könyvjegye. A másik cikk a *Szimetria az ex librisen* címet viseli és azokat a lapokat mutatja be, melyeken a képzeletbeli hossz tengely két olyan egyforma részt fog össze, melyek egymásnak tükörképei. Az illusztrációk geometriai magyarázatai sem hiányoznak.

Dr. S. I.

KÖNYVESPOLC

Wolfram Körner–Ingrid Scholz–Albrecht Scholz: *DIES BILDNIS IST BEZAUBERND SCHÖN – Musikalisches im Exlibris.* (Ez a kép varázslatosan szép – zenei tárgyú ex librisek.) Berlin, 1991, Edition q. 152 l. 134 ill.

Előjáróban meg kell nyugtatni az Olvasót: a fenti címben nincs sajtóhiba. A kiadó a könyv címlapján így jegyzi magát: Edition q.

Könyvismertetésünket a három orvos-szerző bemutatásával kezdjük: **Wolfram Körner** neves német gyűjtő, a Pirckheimer Társaság „spiritus rectora” és a MARGINALIEN c. folyóirat társkiadója. **Ingrid Scholz**, három gyermek anyja, orvosi praxist folytat, s kortárs grafikát gyűjt; művészi színvonalú ex libriseket. **Albrecht Scholz** a drezdai Orvosi Akadémián tevékenykedik. Kiváló exlibris-szakember, aki 20 év óta rendez ilyen kiállításokat, miközben számos művészeti tárgyú írása is megjelent.

A könyv 16 oldalnyi szövegrésszel kezdődik. Ennek első fejezete az ex libris történetébe ad bepillantást, megemlítve, hogy az első könyvjegyek a könyvet védtek az eltulajdonítás ellen. Korábban ezt a szerepet a könyvet biztosító lánc látta el, úgy mint az a telefonfülkékben napjainkban is látható a hasonló módon rögzített telefonkönyvek esetében.

A 15. század végétől a tulajdonos nevét tartalmazó kis papírlapot ragasztották be a könyv elejére. A név mellett gyakran szerepelt a családi címer, később szimbolikus ábrázolások is, melyek a tulajdonos személyére, foglalkozására, esetleg kedvtelésére utaltak. Ezek elkészítésére a grafikai technikák teljes arzenálját felhasználták. A 19. század vége felé az ex libris önálló életet kezd: gyűjtés tárgya lesz. Napjainkra a könyvjegyek gyűjtése az egész világra kiterjedt. A gyűjtőket számos exlibris- egyesület fogja össze s ezek között olyan patinás társaságok is vannak, mint a Berlinben alapított DEG, mely 1991-ben ünnepelte 100 éves fennállását – többek között – e kiadvány megjelenésével is.

A bevezető második fejezete a zenei témájú ex librisekről szól s ismerteti a könyvben eredeti nagyságban és színben bemutatott 130 kisgrafikát. Elsőként századforduló táján vagy az azt követő években készült lapok alkotóiról, tulajdonosairól olvashatunk. Örömmel fedeztük fel, hogy mindjárt az első illusztráció magyar vonatkozású. **Ade Mathilde** német grafikusnő négy bemutatott ex librise közül az egyik tulajdonosa: **Prielle Kornélia**, a múlt század végének jeles színésznője, a Nemzeti Színház tagja volt. A csábítóan elegáns lapok alkotójának, **Franz von Bayros**nak hét lapját reprodukálja a könyv. Ezek közül az **Irma Kühnemann** részére készült heliogravúrról elmondják a szerzők, hogy a tulajdonosnő Budapesten lakott. To-

Vén Zoltán rézmetszete, C2

vábbi magyar vonatkozása a lapnak, hogy fent, a képmező közepén Liszt mellszobra látható. Alatta férfi hegedűvel, egy hiányos öltözetű hölgy fülébe muzsikál. A zene dallamát is megtudjuk: egy Liszt-rapszódiaát játszik. Kottáját a lap aljára metszette a grafikus, rendkívül finom vonalakkal. A zenei tárgyú ex libriseken az ilyen kotta- idézetek más alkotónál is előfordulnak, így a spanyol **Riquer** vagy a német **Philipp** rendkívül ízesen metszett, rokokó hangulatú rézkarcain is. A régi lapok között még egy itthoni ex libris található. Ezt **Helbing Ferenc** készítette **Marnitz Frigyes** részére.

A szerzők szerint a historizmus és a szecesszió a harmincas évekig virágzott az ex libris stílusában s ennek csupán a nácizmus uralma vetett véget. Az újjáépítés nehéz éve nem kedveztek az ex librisnek, így megújítása csak az 50-es években történhetett meg. Napjainkban zenei témák egyre gyakrabban szerepelnek a kisgrafikákon, sőt vannak olyan zenebarát gyűjtők, akik a maguk számára a zenei könyvjegyek egész sorát készítetik el, vagy gyűjtésüket csupán erre a témára korlátozzák. A könyv ezeket a gyűjtőket név szerint is megemlíti.

A zenei tárgyú ex libris elképzeltetlen a zeneszerző portréjának megjelenítése nélkül. A könyvben reprodukált három lapon is szerepel Wagner arké-

pe, ugyanennyi Mozart-portré látható az illusztrációk között. Előszóval metszetnek a gyűjtők operajeleneteket lapjaikra, így pl. a „Trisztan és Izolda” színpadképei e lapok gyakori motívumai. Majdnem minden esetben hangszer is szerepel a zenei tárgyú lapon, hiszen a teljesen elvont zenét ezek az eszközök testesítik meg.

A modern ex librisek mintegy 80 darabot kitevő reprodukcióinak sorozatában mindössze egy magyar művész lapjával találkozunk. A 120. számú, Wagner-portrés rézmetszet *Vén Zoltán* alkotása, mely *dr. Inge Nechwatal* részére készült. A színben és méretben egyaránt valóságos illusztrációk után a kötet a lapok tulajdonosait, majd az alkotók névsorát közli, végezetül pedig két oldalon át a zenei ex librisekre vonatkozó, örvendetesen gazdag irodalom található.

A rendkívül igényes nyomdatechnikával készült, vonzó kötet napjaink ex libris-irodalmának gyöngyszeme. Ezért őszintén gratulálunk mind a szerzőknek, mind a kiadónak. A titkárunk címére megküldött példány a KBK Egyesület könyvtárát gazdagítja.

Dr. Soós Imre

Bosnyák Mihály tollrajzai (Bev. Kovács Orsolya)
Kiad. Szökőcs Béla. Mohács, 1992. Mayer ny. 10 lev.
21 X 30 cm.

Bosnyák Mihály grafikusművész 10 tollrajzát tartalmazó mappa jelent meg a közelmúltban Mohácson. Az alkotó 1964-ben született, tanári diplomáját 1988-ban szerezte meg a pécsi Tanárképző Főiskolán. Azóta szülőföldjén, e nagymúltú városban tanít.

A mappa drámai hangvételű rajzai mélyenérző, elkészült művészre vallanak, aki napjaink polgárpukkasztó idétlenségei helyett a magyar grafika némes hagyományait választja. *Aba-Novák* és *Patkó Károly* nyomdokaiba lépve alkotta meg önálló, vonzó világát.

A kiadvány előszavát *Kovács Orsolya* írta. A mappa hátlapján *Szökőcs Béla* ajánlása olvasható. Az imp-

resszumból megtudtuk, hogy a megjelenést 16 vállalat, intézmény és magánszemély támogatása tette lehetővé. Elismerés illeti ezért őket! *Bosnyák Mihály*-nak pedig mappája megérdemelt sikerét kívánjuk.

(Dr. S. I.)

Bosnyák Mihály egy manapság meglehetősen ritka, kivételes elmélyülést igénylő műfajt választott, tollrajzokat készít. Az utóbbi években készült munkáit a műfajból eredő intimitás, a viszonylag kis méretek jellemzik.

Lapjain a tollrajz hagyományos keretein belül igyekszik feltárni a megjelenítés eszközeit. Munkája első fázisában tisztán vizuális-plasztikai eszközökkel, a vonalak finom szövevényével idézi fel a teret, a különböző síkok egymásra hatását, ütközteti a pozitív-negatív, organikus-geometrikus alakzatokat.

Újabb rajzain elérkezett munkája következő fázisához: a címekben is megjelölt tartalmak, motívumok minél teljesebb kibontásához. A „Zeppelin” vagy a „Hadihajó” nemcsak jól felismerhető ábrázolások, hanem a kompozíciót meghatározó, a néző gondolkodását egy irányba terelő képelemek.

Bosnyák Mihály kedveli az ellentétekre épülő világos szerkezeteket. Rajzain a gyakran terjedelmes fehérre hagyott felületek élettel telítődnek környezetük gazdag fakturája által. Számára a címadó motívum mintegy ürügyet szolgáltat a hozzá kapcsolódó tartalmak vizuális megjelenítésére, asszociációs lehetőségeik kibontására. Munkái a konkrétan felidézett formák és az elvonatkoztatott tartalmak tisztán rajzi eszközökkel való megjelenítésére épülnek.

Bosnyák Mihály határozott biztonsággal kezeli a kompozícióban rejlő lehetőségeket, nemcsak a mű harmóniájának megteremtésében, hanem az ellentétekre, a részletek disszonanciájára építő bonyolultabb megoldásokban is.

Kovács Orsolya

RÉSUMÉ

Le Musée du Timbre Hongrois organisait à Budapest une exposition rétrospective à l'occasion du 70ème anniversaire de *József Vertel*. Le célèbre artiste graveur hongrois créa jusqu'à présent en somme 427 timbres hongrois. Sur l'exposition mentionnée on a présenté toutes ces créations avec plusieurs esquisses. Dans l'article premier *dr Imre Soós* fait connaître à cette occasion la carrière artistique du maître, dont les ex libris et petites gravures figuraient aussi sur l'exposition.

Après le préface du rédacteur *Antal Arató* nous publions l'article posthume du *dr Andor Semsey*. Le feu collectionneur illustre écrit ici sur les méthodes pratiques de la collection d'ex libris.

Après des nouvelles nous faisons connaître quelques publications. Dans cette rubrique *dr Imre Soós* écrit sur le livre publié récemment à Berlin: *Körner-Scholz-Scholz: Musikalisches im Exlibris*.

VÉN ZOLTÁN grafikusművész 15 eredeti kisgrafikáját tartalmazó mappája Egyesületünk kiadásában a közeljövőben megjelenik. Ismertetésére a következő számunkban kerül sor.

La nouvelle cartelle de ZOLTÁN VÉN – contenant 15 gravures sur cuivre (C2) signées – sera publiée par l'Association KBK en avril 1992 en exemplaires strictement limités. Nous publions le prix de la cartelle dans notre numéro suivant. La souscription est ouverte sur l'adresse: Dr Vida Klára, Budapest, Frankel Leó u. 12. H-1027.

ZOLTÁN VÉN's Neue Mappe – mit 15 signierte Kupferstiche – erscheint im April 1992, in beschränkten Exemplare. Den Preis der Mappe veröffentlichen wir in unserem nächsten Nummer. Reservieren Sie Ihr Exemplar! Adresse: Dr. Vida Klára, Budapest, Frankel Leó u. 12. H-1027.

Kopasz Márta linómetszete, X3

*„A lecsonkolt HAZA-TÖLGY-nek
a rászálló csodálatos madár, a magyar szellemiség ad
erőt, ihletet az új kihajtásokhoz.”*

Kopasz Márta

AZ EGYESÜLET SPONZORA – OUR SPONZOR

Vállalatunk több, mint 25 éves tapasztalattal rendelkezik a legkülönfélébb áruk tárolásában, kezelésében és szállításában.

Feladatainkat az ország hét különböző vidékén telepített nagy befogadóképességű közraktárunkban kiváló infrastruktúra biztosításával üzemszerű körülmények között látjuk el. Minden közraktárunkban közúti és vasúti összeköttetéssel, Győr és Baja térségében kikötővel rendelkezünk. Korszerű anyagmozgató gépekkel biztonságosan sérülésmentesen és szakszerűen rakodunk, biztosítva ezzel a csomagolás és az áru védelmét.

Célunk, hogy ügyfeleink igényeit a legmagasabb színvonalon elégítsük ki. Meggyőződésünk, hogy munkája gazdaságos megszervezéséhez nélkülözhetetlen partnerei leszünk.

az áruk mozgatása,
az áru biztonságos és szakszerű tárolása
(fedett és szabadtéri tárolóhelyeken)
áruküldemények kiváltása, feladása,
a továbbfuvarozáshoz szükséges fuvarozó eszköz megrendelése
fuvarozó eszköz esetenkénti soron kívüli biztosítása
nemzetközi fuvarozási és szállítmányozási tevékenység
vám és egyéb hatósági vizsgálatoknál szükséges közreműködés
az áru átcsomagolása, jelölése külön kívánság szerint
jegyzőkönyvek, konszignációk, fuvarlevelek, kimutatások készítése
konténertárolás (depo szolgáltatás)
konténerek rakodása és közúti szállítása
konténerek javítása
közraktári jegy kiállítása
egyéb szolgáltatások elvégzése

ÁTI KÖZRAKTÁROZÁSI VÁLLALAT

Budapest, VII., Wesselényi u. 4.
H-1368 Bp. Pf.: 215 _____
Telefon: 1422-796 _____
Telex: 22-6528 _____

Our company has got a more than a 25-year-experience in warehousing, manipulation and transport of the widest range of goods. There are seven warehouses of big capacity, with excellent infrastructure in Hungary in which the proper conditions are given. Each warehouse is accessible in road traffic and by rail, two of them—at Győr and Baja—even by water. Up-to-date handling equipment makes professional, safe loading possible, thus protecting both goods and packaging from any damage.

Our aim is to meet our partners' requirements on the highest level. We are convinced you can't get along without us when economically organizing your job

handling of goods
safe and professional
warehousing of goods
(in roofed area and open-air)
clearance and dispatch of consignments,
ordering of transport vehicles being
necessary to forwarding
request
transport and forwarding in international
relations
assistance with customs clearance and other
controls of authorities
re-packing and marking of goods on special request
making damage reports, statements, drawing up packing lists
and freight bills warehousing of containers (depot service)
loading and transport of containers in road traffic
repairs of containers
issue of warehouse warrant
and other services.